

Nr 339.

Av herr **Möller m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bekämpande av arbetslösheten.

Av riksdagen fastställda grundsatser för arbetslöshetspolitiken.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 236 äskas ett anslag å 5,000,000 kronor för arbetslöshetens bekämpande under budgetåret 1927—1928, att utgå enligt hittills gällande grunder. Huvudregeln i dessa grunder är att arbetslöshetshjälp ej må utgå till annan än den, som utan egen förskyllan är arbetslös. Den förnämsta kontrollen över att den arbetslöse icke kunnat erhålla arbete å den öppna arbetsmarknaden består däri, att vederbörande arbetsförmedlingsanstalt i intyg bekräftar, att den arbetslöse sökt men ej kunnat anvisas arbete. Enligt nämnda huvudregel är arbetslöshetskommissionen *befogad* att lämna praktiskt taget alla oförvällat arbetslösa personer arbetslöshetshjälp.

Den statliga arbetslöshetshjälpen kan enligt gällande grunder utgå antingen i form av kontant understöd, understöd in natura eller i form av nödhjulsarbete.

Vid kontant understöd gäller som allmän regel, att kostnaderna fördelas med 50 % på kommunen och 50 % på staten. Är vederbörande kommun synnerligen illa ekonomiskt ställd, kan Kungl. Maj:t medgiva, att staten åtager sig mera än 50 % av understödet. Högsta medgivna statsbidrag har varit 90 %. Vad kontantunderstödet storlek beträffar, kan statens bidrag till den arbetslöse utgå med samma belopp som vederbörande kommuns eller landstings, dock högst med 1 krona 50 öre per dag för man och hustru tillhopa, 1 krona per dag för ensam person, som fyllt 18 år, 60 öre per dag för ensam person, som fyllt 15 men ej 18 år, samt 30 öre för varje inom eller utom äktenskapet fött barn.

Vid nödhjulsarbeten gäller regeln, att arbetslön skall understiga ortens grovarbetarelön, dock enligt riksdagsdirektiven av år 1922 »med skälig hänsyn till vederbörandes möjligheter att bereda sig uppehälle på den sålunda fastställda nödhjulslönen».

Enligt dessa grunder har regeringen och arbetslöshetskommissionen *rättighet att förfoga över arbetslöshetsanslaget*, men däremot har enligt riksdagens uttalande *den arbetslöse ingen rätt att erhålla hjälp av något slag.*

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 3 saml. 100 häft. (Nr 339—340.) 759 27

Arbetslöshetskommissionens praxis.

Vad tillämpningen beträffar torde aldrig samtliga hos arbetslöshetskommissionen anmälda arbetslösa ha erhållit arbetslöshetshjälp. Kommissionen har gjort ett mycket sparsamt bruk av sin befogenhet, såsom nedan skall visas, ett alltför sparsamt bruk därav. Med utgångspunkt från grundsatsen att den arbetslöse icke har någon rätt till hjälp, har arbetslöshetskommissionens ständigt återhållsamma arbetslöshetspolitik efterhand undergått åtskilliga skärpningar i restriktiv riktning. Under år 1922 ändrade kommissionen kontantunderstödet, så att i stället för de förut angivna beloppen från den 1 maj till den 30 november 1922 kontantunderstödet utgick med $\frac{2}{3}$ och från och med den 1 december 1922 med högst hälften av den av arbetslöshetskommissionen för varje kommun fastställda grovarbetarelönen, allt enligt särskilda beslut av arbetslöshetskommissionen.

Vidare fastställdes under år 1922 en skala för nödhjälpslönerna, enligt vilken dessa kunde variera per vecka mellan kronor 38: 40 och 17: 70 (vid ackord) samt mellan kronor 24: — och 14: 40 (vid timlön) allt efter den ort, där arbetena utfördes. Från och med den 1 januari 1927 har denna skala av arbetslöshetskommissionen ändrats till respektive kronor 36: 60 och 20: 70 (vid ackord). Timlönebestämmelserna äro oförändrade. På samma sätt skulle kontantunderstöden efter 1922 års skala kunna per vecka variera mellan kronor 25: 50 och 9: — samt efter den 1 januari 1927 mellan kronor 24: — och 10: 50.

Från och med hösten 1923 har arbetslöshetskommissionen bedrivit en statlig arbetslöshetspolitik, som är ytterligt restriktiv. Från nämnda tid och hitintills har endast i några få undantagsfall kontanta understöd medgivits. Från nödhjälpsarbeten uteslötos då en hel rad av yrkesgrupper. Arbetslöshetskommissionen tillämpade den principen, särskilt intill 1924 års utgång, att arbetslöshetshjälp endast skulle tillkomma arbetare, inom vars fack förelåg s. k. kristidsarbetslöshet. Den uppmjukning av dessa bestämmelser, som trädde i kraft från och med 1925, torde icke hava medfört några nämnvärda förändringar.

Från år 1927 har kommissionen tillämpat nya restriktioner, som överflyttar från staten till kommunerna en ökad del av arbetslöshetsbördan.

Hjälpens omfattning.

De praktiska verkningarna av den restriktiva arbetslöshetspolitiken kunna avläsas i följande sammanställningar:

	Hos arbetslöshets- kommissionen anmälda arbets- lösa	Av stat och kommun hjälpta personer	Hjälpta av anmälda
<i>1924.</i>			
December	12,600	2,776	22.0 %
<i>1925.</i>			
Januari	20,600	5,544	27.0 %
Februari	21,600	9,189	42.5 %
Mars	18,600	9,590	51.5 %
April	14,800	7,014	47.0 %
Maj	12,100	4,957	40.9 %
Juni	10,300	4,085	39.6 %
Juli	9,400	3,672	39.0 %
Augusti	9,450	3,302	34.9 %
September	10,150	3,181	31.3 %
Oktober	13,150	3,073	23.3 %
November	18,000	4,012	22.3 %
December	20,300	4,689	23.0 %
<i>1926.</i>			
Januari	22,700	8,268	36.4 %
Februari	22,300	9,956	44.6 %
Mars	20,500	9,684	47.2 %
April	16,600	7,230	43.5 %
Maj	13,900	5,140	37.0 %
Juni	11,750	4,154	35.3 %
Juli	10,850	3,728	34.3 %
Augusti	11,200	3,449	30.8 %
September	12,000	3,391	28.3 %
Oktober	15,550	3,915	25.2 %
November!	20,050	5,621	28.0 %
December	24,700	7,121	28.8 %
<i>1927.</i>			
Januari	27,400	10,287	37.5 %
Februari	25,000	11,627	46.5 %

Dessa tabeller giva emellertid icke en korrekt bild av *statens* hjälpsamhet. I antalet hjälpta ha nämligen inräknats de, som fått sin hjälp uteslutande från vederbörande kommun. Följande sammanställning ger besked ifråga om antalet statshjälpta och ensamt kommunalt hjälpta.

Antalet hjälpta arbetslösa.

	Av staten genom statliga eller statskommunala arbeten		Av kommunerna			
	Summa	I % av hjälpsökande	Genom kommunala nödhjälpsarbeten	Genom kontantunderstöd	Summa	I % av hjälpsökande
<i>1925.</i>						
November	2,662	14.8	1,045	305	1,350	7.5
December	2,871	14.1	1,187	631	1,818	9.0
<i>1926.</i>						
Januari	4,031	17.7	2,204	2,033	4,237	18.7
Februari	5,304	23.8	2,533	2,119	4,658	20.8
Mars	5,741	27.5	2,330	1,613	3,943	19.2
April	4,997	30.1	1,841	392	2,233	13.4
Maj	3,485	25.0	1,371	284	1,655	11.9
Juni	2,807	23.8	1,244	103	1,347	11.4
Juli	2,464	22.7	1,200	64	1,264	11.6
Augusti	2,060	18.4	1,290	99	1,389	12.4
September	1,989	16.6	1,284	118	1,408	11.7
Oktober	2,242	14.4	1,303	370	1,673	10.7
November	2,688	13.4	1,720	1,213	2,933	14.6
December	3,259	13.1	2,008	1,854	3,862	15.6
<i>1927.</i>						
Januari	4,947	18.0	3,126	2,214	5,340	19.5
Februari	5,940	23.8	3,326	2,316	5,687	22.7

En blick på siffrorna visar omedelbart, att antalet hjälpta personer är helt ringa i förhållande till antalet hjälpsökande. Under här redovisade år kommer den högsta siffran på mars 1925 och den kommer obetydligt över hälften. Eljes är regeln att antalet hjälpta håller sig kring en tredjedel eller en fjärdedel. Av siffrorna för 1926 framgår emellertid, att de av *staten* hjälpta varit vida lägre, praktiskt taget ständigt under en fjärdedel. Endast under två av sexton redovisade månader har antalet kommit över 25 % och detta sammanhänger uppenbarligen med bristen på smidighet hos den hjälpform, nödhjälpsarbetena utgöra. Liksom man icke under de första vintermånaderna kan öka nödhjälpsarbetena i samma takt som arbetslösheten växer, kan man ej heller under mars och april avveckla nödhjälpsarbetena i samma takt som arbetslösheten sjunker. Det kan utan överdrift sägas, att om antalet hjälpta är relativt större i februari, mars och april än under årets övriga månader beror detta icke på arbetslöshetspolitikens riktlinjer utan på systemets otymplighet.

I detta sammanhang måste vi uttala vår förvåning över de i vissa fall underbara resultat, vilka framgå av kommissionens behandling och beslut beträffande den s. k. grovarbetarelönens fastställande för olika orter. Från flera håll göres gällande att trots noggrant lämnade primäruppgifter om utgående grovarbetarelöner, finnes det ingen möjlighet att känna igen de

löner, som av kommissionen fastställas, men förklaringen är väl den, att kommissionen fäster mera avseende vid att lönerna bliva lägre än på den öppna marknaden än att vederbörande skola kunna bereda sig »uppehälle på den sålunda fastställda nödhjälpslönen».

Vidare har kommissionen från och med detta års ingång ålagt kommunerna att till familjeförsörjare utbetala det ortstillägg, som tidigare helt gäldats av statsmedel. Även om en del enligt vår mening dock ingalunda avgörande skäl kunna anföras för denna förändring, saknas dylika helt och hållet för det inkvarteringsbidrag för nödhjälpsarbetare av 1 krona per man och dag, som kommunerna jämväl ålagts att erlægga. Enligt vår mening bör riksdagen uttala sitt ogillande av att dessa bördor påläggas kommunerna.

Härutöver har kommissionen jämväl från och med ingången av år 1927 indragit en tidigare utgående portionsersättning av 30 öre per man och dag, samt den s. k. regnvädersersättningen vid ruskdagar, vilka indragningar likaledes böra av riksdagen ogillas.

Kommunernas reaktion.

Den omfattning, i vilken kommunerna själva tagit hand om arbetslöshetshjälpen, innebär av allt att döma, att åtskilliga kommuner funnit statens arbetslöshetspolitik ohållbar. Annat kunde knappast heller väntas. En alltför restriktiv politik når förr eller senare sin bristningsgräns, och denna är tydligen redan passerad av den statliga arbetslöshetspolitiken. I den mån arbetslösheten fortsätter och dess offer månad efter månad, ofta under åratals, förgäves söka både arbete och arbetslöshetshjälp måste kommunerna på ena eller andra sättet dra försorg om de arbetslösa och deras familjer. Att då kommunerna till slut hellre än att klappa på den statliga arbetslöshetspolitikens så ofta hel- eller halvstängda dörr själva ordna en betydande del av sin arbetslöshetshjälp är ingalunda förvånande. En stad (Möln dal) har efter de av kommissionen senast fattade besluten om ortsbidragen, inkvarteringspengar m. m. beslutit att avstå från statshjälp och helt söka själv ordna frågan om sin arbetslöshetshjälp. För statsmakterna är det inträdda förhållandet ett observandum av allvarlig art och borde föranleda den omprövning av frågan om arbetslöshetspolitiken, som vi härmed påkalla.

Arbetslösheten avvecklas icke.

Den våldsamma, här statistiskt belysta, åtstramningen av statens arbetslöshetshjälp har närmast motiverats därmed, att en dylik arbetslöshetspolitik skulle leda till arbetslöshetens avveckling. Några tecken på att sådana underbara verkningar skulle följa i spåren på vår arbetslöshetspolitik får man emellertid förgäves spana efter. Arbetslösheten har under senare år blivit stationär med en något stigande tendens. Antalet hos arbetslöshetskommissionen anmälda arbetslösa under olika år sedan den svåraste krisen någorlunda övervunnits framgår av följande siffror:

Motioner i Första kammaren, Nr 339.

November	1923	13,800
	1924	9,300
	1925	18,000
	1926	20,050
December	1923	16,100
	1924	12,600
	1925	20,300
	1926	24,700
Januari	1923	55,500
	1924	16,600
	1925	20,600
	1926	22,700
	1927	27,400
Februari	1923	49,200
	1924	15,900
	1925	21,600
	1926	22,300
	1927	25,000

Det måste vid bedömandet av dessa siffrors värde ihågkommas, att de i regel torde omfatta högst 50 % av det faktiska antalet arbetslösa.

Svensken är icke arbetsskygg.

Undertecknade motionärer äro övertygade därom, att en arbetslöshetspolitik enligt arbetslöshetskommissionens nuvarande praxis icke fyller sitt syfte och därför är i stort sett förfelad. Hypotesen att densamma skulle leda till arbetslöshetens avveckling är enligt erfarenhetens tydliga vittnesbörd falsk. Den hypotesen utgår ifrån föreställningen, att Sveriges folk i allmänhet skulle vara arbetsovilligt och måste hotas icke blott av nöd, från vilken den knappt tillmätta arbetslöshetshjälpen ingalunda befriar någon, utan fullständig ekonomisk undergång för att kunna förmås att antaga på rimliga villkor erbjudet arbete. Den svenska arbetaren är icke arbetsskygg — undantagsfall skapa ingen regel, ehuru detta tycks ha ha blivit en dogm i svensk arbetslöshetspolitik — stode arbete blott att få skulle arbetslösheten som massföreteelse också försvinna.

Självfallet är att arbetslöshetspolitiken icke får läggas så, att den utvidgning av produktionen, som skulle kunna uppsuga de arbetslösa, försvåras eller förhindras. Detta skulle otvivelaktigt bli följden, om arbetslöshetshjälpen — dock knappast i dess form av nödhjulsarbete, vilket i regel på grund av de för den enskilde därmed förknippade allvarliga olägenheterna näppeligen av någon skulle föredragas framför annat arbete — vore lika med normal arbetslön. Men från medgivandet härav och till den slutsatsen att man alltså icke bör lämna någon arbetslöshetshjälp alls är dock ett synnerligen långt steg. Garantierna mot att arbetslöshets-

hjälpfen icke konserverar arbetslösheten behöva icke och böra icke sökas i avstängningen från arbetslöshetshjälp utan i arbetslöshetshjälpens anpassning efter löneläget på arbetsmarknaden. Därest den regeln iakttagas, att det för den arbetslöse alltid blir ekonomiskt förmånligare att taga arbete i den öppna arbetsmarknaden än att uppbära arbetslöshetshjälp, är i detta avseende allan rättfärdighet uppfylld.

En otillräcklig hjälpform.

Skall rimlig hjälp kunna beredas de arbetslösa är det enligt vår mening uppenbart, att nödhjälpsarbetet som enda hjälpform är otillräcklig. Det påståendet göres visserligen ofta, att alla verkligt hjälpbehövande arbetslösa bliva hjälpta genom den nuvarande arbetslöshetspolitiken. Ohjälpta skulle endast de bliva, som bevisligen äro arbetsovilliga. Och deras ovilja mot arbete skulle ha konstaterats därigenom, att de vägrat mottaga erbjudet nödhjälpsarbete. Påståendet vederlägges därigenom, att kommunerna sett sig tvungna att bedriva en hjälpverksamhet, som till sin omfattning tidvis är lika stor som eller större än den statliga hjälpverksamheten. Men dessutom är det i och för sig orimligt. Det utgår ifrån den föreställningen, att alla hjälpsökande arbetslösa bliva hänvisade till nödhjälpsarbeten. Den här anförda statistiken visar att *så icke kan vara fallet*. Variationerna i det relativa antalet statligt hjälpta under olika månader skulle då icke kunna förklaras. Varför skulle just de februari-, mars- och aprilarbetslösa vara så mycket mera intresserade för att taga nödhjälpsarbete än de oktober-, november- och decemberarbetslösa?

Nödhjälpsarbete som hjälpform har vissa fördelar och vissa nackdelar. I den offentliga diskussionen talar man dock i regel endast om de förra. Nödhjälpsarbetet utgör en prövosten på arbetsvilligheten — tyvärr alltför ofta missvisande — det hindrar den arbetslöse från att slå dank och det ger ett arbetsresultat i utbyte mot hjälpen. Vi underskatta ingalunda dessa fördelar, men vi fästa uppmärksamheten därpå, att nödhjälpsarbetet också utgör ett betydande hinder för arbetskraftens rörlighet, att det icke kan annat än långsamt och otympligt anpassas efter arbetslöshetens växlingar och att det icke alls kan anpassas efter den enskilde arbetslöses familjeförhållanden, färdigheter och förmåga. Vissa arbetslösa kunna ur sin yrkessynpunkt säkerligen lida men under årtal av sysselsättning vid ett nödhjälpsarbete.

Kontant understödsverksamhet bör återupptagas.

Viktigast är dock ur hjälpsynpunkt att nödhjälpsarbetet icke kan organiseras så att det kan möta det faktiska hjälpbehovet. Därför synes den enda utvägen vara, att understödslinjen återupptages inom den statliga hjälpverksamheten. Detta kan ske när som helst då kungörelsen av den 7 juli 1922 (419/1922) fortfarande är gällande och understödslinjens

återupptagande alltså icke alls strider mot de grunder för användningen av arbetslöshetsanslaget, som riksdagen fastställt. Om staten vore villig att ordna en ständig arbetsberedskap, färdig att när som helst mottaga t. ex. 20,000 arbetslösa, skulle behovet av understödslinjens upptagande så minskas, att vi med hänsyn till den nuvarande arbetslöshetens omfattning skulle avstå från yrkande därom. Men organiserandet och upprätthållandet av en dylik arbetsberedskap medför betydande kostnader och torde därför icke komma till stånd. Kungl. Maj:t har icke äskat medel till upptagandet av så omfattande nödhjälpsarbeten, och riksdagens majoritet skulle sannolikt ej heller bevilja anslag av den storlek, som skulle krävas. Därtill skulle antagligen tarvas ett anslag av 20 miljoner kronor. Vi anse det nödvändigt att riksdagen som sin mening tillkännagiver *dels* att de nuvarande totala avstängningarna av vissa arbetaregrupper från arbetslöshetshjälp skola underkastas revision i syfte att utvidga hjälpverksamheten till att omfatta alla oförvitliga arbetslösa, *dels* att arbetslöshetskommissionen bör återupptaga den kontanta understödsverksamheten som hjälpform bredvid nödhjälpsarbetet och *dels* att ekonomiskt hårt betungade kommuner må såsom hittills medgivas högre statsbidrag än 50 %.

8 miljoner böra beviljas för 1927—1928.

Vid den av oss sålunda ifrågasatta utvidgningen av statens hjälpverksamhet torde det av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppet, 5 miljoner kronor, visa sig otillräckligt. Vi föreslå därför att 1927 års riksdag beviljar samma belopp som 1926 års riksdag eller 8 miljoner kronor. Då det beräknas att cirka 3 miljoner kronor skulle vid nu löpande budgetårs slut återstå av förut beviljade anslag, skulle alltså ett sammanlagt belopp av cirka 11 miljoner kronor stå till förfogande för budgetåret 1927—1928. Ett sådant belopp torde visa sig tillräckligt. Under de år kontantunderstöd utdelades uppgingo statsbidragen till följande belopp:

	Kronor.
1914	91,330
1915	340,083
1916	40,333
1917	133,341
1918	2,037,006
1919	1,165,060
1920	66,103
1921	4,327,369
1922	11,040,396
1923	1,597,505

Endast under 2 år — de allra värsta krisåren — överstego alltså statsbidragen till kontantunderstöd 3 miljoner kronor.

Obotlig social skadegörelse måste förhindras.

Den nu förordade utvidgningen av statens hjälpverksamhet är enligt vår övertygelse nödvändig, om man vill söka förhindra att arbetslösheten åstadkommer obotlig social skadegörelse. Det finnes ingen motsättning mellan den arbetslöses intresse av nödortftig hjälp och samhällets bästa. Tvärtom sammanfalla de fullständigt. Däremot kan en alltför restriktiv arbetslöshetspolitik på längden bli i vissa avseenden ödesdiger för samhället. Likavisst som den arbetslöses sociala förolyckande är en tragedi för honom — om han är gift även för hans hustru och barn — likavisst kommer samhället som sådant att lida under förekomsten av en på grund av nyrekrytering ständigt växande social bottensats. Det är en kortsynt och oförsvarlig arbetslöshetspolitik, som, fångad i illusionen att den främjar produktionens utveckling, förbiser vådorna av ett både på djupet och på bredden år efter år ökat socialt elände. Det är bättre för samhället, om genom dess ingripande den oförvitlige arbetslöse medborgaren räddas från undergång, än om denne offras åt det sociala och ekonomiska förfallet av fruktan för att en humanare arbetslöshetspolitik måhända någon gång av misstag skulle ge hjälp även åt en ovärdig.

Av det anförda framgår att vi icke nu i avseende å de allmänna av riksdagen förut fastställda grunderna för statens arbetslöshetspolitik föreslå någon principiell förändring, även om tveksamhet om deras rättvisa och samhällsnytta i vissa punkter råder. Vi föreslå för närvarande endast, att riksdagen skall föreskriva, att arbetslöshetskommissionen ändrar praxis, så att inom gällande grundens ram kommer att föras en så human arbetslöshetspolitik, som dessa grunder utan vidare medgiva.

Avstängningen och samhällsneutraliteten vid arbetskonflikter.

Ifråga om nu gällande regler för arbetslöshetshjälps utgående under arbetskonflikter kunna vi emellertid icke inskränka oss till att yrka ändring av praxis. Nämda regler, i huvudsak formulerade genom kompromissen vid 1922 års riksdag, gå därpå ut, att vid s. k. allmän konflikt — lockout eller strejk — samtliga arbetare inom de av konflikten berörda yrkes- eller arbetsområdena avstängas från arbetslöshetshjälp. På samma sätt förfäres vid s. k. partiell konflikt om denna anses medföra allmänna verkningar. Enligt riksdagsbeslutet 1922 skulle vid vissa partiella konflikter, nämligen sådana som icke anses medföra allmänna verkningar, endast de i konflikten direkt deltagande arbetarna utestängas från arbetslöshetshjälp. Då den förra regeringen tillämpade detta direktiv å den s. k. Stripakonflikten, ansåg riksdagen sig på statsutskottets initiativ böra ersätta detsamma med ett nytt direktiv, enligt vilket vid dylika partiella konflikter arbetslösa skulle avstängas från arbetslöshetshjälp, om de efter rekvisition av arbetskraft vägrade att träda i de strejkandes eller lockoutades ställe. Då genom detta 1926 års riksdagsbeslut *kompro-*

missen av 1922 blivit uppriven, anse vi det nödvändigt att frågan om hållbarheten av motiven för de nuvarande direktiven, i vad de avse arbetskonflikters inverkan på arbetslöshetshjälpen, upptages till ny förutsättningslös prövning.

Den teori, som ligger bakom avstängningsregeln, är att arbetslöshetshjälp till arbetare, inom vars fack arbetskonflikt råder, skulle strida mot principen om samhällets neutralitet vid arbetskonflikter. Men vad menar man då med samhällets neutralitet i arbetskonflikter? Förnuftigtvis kan därmed endast menas, att samhället varken bör ge stöd åt arbetsgivarna eller åt arbetarna under en strejk eller en lockout. Om man i neutralitetens namn indrager arbetslöshetshjälpen under en arbetskonflikt måste detta innebära, att man anser hjälpen åt de arbetslösa under en konflikt såsom ett samhällets stöd åt den ena parten i arbetskonflikten, nämligen arbetareparten. Alla medborgare torde erkänna den grundsatsen, att samhället icke skall underhålla strejkande eller lockoutade arbetare, ehuru i något fall förhållandena faktiskt tvingat fattigvårdsmyndigheterna att bidra till underhållet av lockoutade personers familjer. Men den grundsatsen att personer, som befinna sig i en arbetskonflikt icke skola underhållas av samhället, berör ju icke de arbetslösa. En arbetslös person kan varken strejka eller lockoutas. Formellt är det fullständigt uteslutet, att den arbetslöse kan räknas till någondera parten i en arbetskonflikt. Det enda inflytande han kan ha på utgången av en arbetskonflikt är det hot, som kan ligga däri, att han på grund av sitt blottställda läge kan vara villig att upptaga det arbete, som de strejkande nedlagt eller det varifrån den lockoutade utestängts. Såsom arbetslös kan han med andra ord frestas att under en konflikt ställa sig till arbetsgivarens förfogande och inträda bland hans hjälptrupper. Därest han erhåller arbetslöshetshjälp minskas eller upphäves denna frestelse. Enligt denna uppfattning av neutralitetsprincipen får alltså icke samhället genom sina åtgärder i ena eller andra avseendet försvåra eller hindra arbetsgivarens möjlighet att erhålla strejkbrytare. Det finns med visshet hundratusentals medborgare som icke vilja erkänna, att denna åsikt ger uttryck åt en upphöjd opartiskhet. Tvärtom anse de liksom vi att den ängslighet, med vilken man velat undvika skenet av att under en arbetskonflikt stödja arbetareparten, leder till ett faktiskt stöd åt arbetsgivareparten, under samma konflikt.

Lika litet som samhället, om det vill iakttaga neutralitet under arbetskonflikter, bör direkt stödja den ena av parterna bör detta ske indirekt genom att blanda in den synpunkten, huruvida dess socialpolitik minskar eller ökar deras skara, som kan tänkas benägen att taga strejkbryteriarbete. Dylika synpunkter ha ingalunda i verkligheten något att skaffa med omsorgen om samhällets neutralitet utan äro en spekulation i nöden såsom hjälpare åt arbetsgivaresidan vid arbetskonflikter.

Under de svåra krisåren 1921 och 1922, då priser och löner skulle omjusteras efter penningvärdets stegring, missbrukades visserligen neutrali-

tetens namn såsom motiv för avstängningen från arbetslöshetshjälp för att dölja det faktum, att *man ansåg det överensstämma med samhällsnyttan* att stora lönereduktioner genomfördes med all möjlig snabbhet, och att man därför ville avskräcka arbetareparten från att genom arbetskonflikter motsätta sig även mycket långt gående lönepressningar.

Men vad som på vissa håll ansågs såsom samhällsnyttigt under en svårartad produktionskris, under vilken halva landets industriarbetarebefolkning var arbetslös och en stor del av de övriga arbetarna hade korttidsarbete, kan icke försvaras under tider som i stort sett äro normala.

Avstängningsregelns anhängare anföra vanligen två argument till förmån för sin ståndpunkt. Enligt det ena är den arbetslöse så tillvida att anse som part i arbetskonflikterna, att han, då han i sinom tid åter erhåller arbete inom sitt fack, får arbeta under de villkor, som blivit bestämda genom det vid fredsslutet upprättade avtalet. Uppenbart är emellertid att statens organ vid avstängningen från arbetslöshetshjälp ingenting kan veta därom, huruvida den arbetslöse åter kommer att erhålla arbete inom sitt fack eller ej. Det torde numera vara lika vanligt, att en arbetslös — utom den säsongarbetslöse — för årtal är utestängd från sitt yrke som att han lyckas återvända dit. Och om någon åter får arbete inom sitt gamla fack kan varken arbetslöshetskommission eller de lokala arbetslöshetskommittéerna veta, huruvida den lycklige blir den vid nödhjälpsarbete sysselsatte eller någon annan, som måhända icke alls åtnjutit någon arbetslöshetshjälp.

Den intressegemenskap mellan de arbetslösa och de anställda, på vilken de nuvarande direktivens anhängare bygga, är under nuvarande arbetslöshetsperiod i stort sett ingenting annat än en konstruktion.

Det andra argumentet säger, att de arbetslösa, som äro medlemmar av en fackorganisation, kunna öva inflytande på omröstningarna om påbörjandet och avslutandet av en arbetskonflikt. En rundfråga från arbetslöshetskommissionen till fackförbunden år 1923 gav emellertid till resultat, att så i allmänhet icke var fallet. Sålunda ägde den arbetslöse icke rätt att deltaga i dylika omröstningar i följande fackförbund:

Svenska Bleck- och plåtslagareförbundet
 Grov- och fabriksarbetareförbundet
 Bryggeriindustriarbetareförbundet
 Gruvindustriarbetareförbundet
 Handelsarbetareförbundet
 Järnvägsmannaförbundet
 Kommunalarbetareförbundet
 Metallindustriarbetareförbundet
 Sko- och läderindustriarbetareförbundet
 Stenindustriarbetareförbundet
 Sågverksindustriarbetareförbundet

Transportarbetareförbundet
 Typografförbundet
 Väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet

Däremot visade sig bestämmelserna rörande arbetslösas rätt att delta i omröstningar rörande arbetskonflikter otydliga i följande förbund:

Svenska Måleriarbetareförbundet
 Skrädderiarbetareförbundet
 Tobaksindustriarbetareförbundet
 Träarbetareförbundet
 Tunnbinderiarbetareförbundet.

Det framgår härav att de arbetslösa i alla de största fackförbunden och praktiskt taget i alla förbund, som icke äro utpräglade säsongarbetareförbund, äro uteslutna från deltagandet i strejkomröstningar. Nämda argument kan därför icke tillmätas något avgörande värde.

Det enda skäl, med vilket den nuvarande avstängningsregeln skulle kunna allvarligt försvaras, vore, om de arbetslösa använde någon del av arbetslöshetshjälpen till direkt understöd åt de i konflikt indragna arbetarna, men detta sker som allmänt känt är icke.

Under dessa omständigheter finnes intet rimligt skäl att upprätthålla den svenska arbetslöshetspolitikens allmänna avstängningsregel. I andra länder är den, såvitt vi kunnat utröna, fullständigt okänd. I de länder, där arbetslöshetsförsäkring efter olika system införts, kan det i vissa fall hända, att personer, som blivit arbetslösa *till följd* av en arbetskonflikt, förvägras arbetslöshetshjälp, men ingenstädes utanför Sverige torde avstängning från arbetslöshetshjälp drabba personer, som voro arbetslösa *före* uppkomsten av arbetskonflikten. Sverige torde vara ensamt om äran att ha upfunnit en avstängningsregel, som verkar retroaktivt och som i vissa fall drabbat personer, vilka under årtal varit arbetslösa, innan arbetskonflikten inom deras fack utbrutit.

Så blev t. ex. fallet vid Stripa gruvfält inom Ramsbergs socken, sedan riksdagen år 1926 uttalat, att Stripakonflikten vore att anse såsom allmän konflikt och att de arbetslösa i orten följaktligen borde avstängas från arbetslöshetshjälp. Att gruvarbetarna vid Stråssa gruvfält — som så hårt drabbades av riksdagsuttalandet om Stripakonfliktens innebörd — efter någon månad överfördes till arbetskraftsöverskottet och då åter fingo arbetslöshetshjälp ändrar på intet sätt karaktären av huvudlöshet och brutalitet hos själva avstängningsregeln.

Den arbetslöse bör anses stå utanför arbetskonflikterna.

En statens arbetslöshetspolitik, som utgår ifrån *att den arbetslöse står utanför arbetskonflikterna*, uppfyller bättre anspråket på opartiskhet än

den politik, som i den arbetslöse ser en av parterna i arbetsmarknadens öppna konflikter. Följaktligen bör arbetslöshetshjälpen utgå oberoende av arbetskonflikterna. Självfallet är därvid att den som deltagar i strejk eller är föremål för lockout icke bör erhålla någon arbetslöshetshjälp.

Hänvisningsregeln måste bort.

Den vid 1926 års riksdag införda regeln, att arbetslös kan hänvisas till arbetsplats, där konflikt råder, har av hela den svenska arbetareklassen känts som en bitter utmaning. Regelns tillskyndare synas anse, att även ett företag, där arbetarna befinna sig i en efter vanligt betraktelsesätt lojal konflikt med arbetsgivaren, skall betraktas som ett den öppna marknadens arbetstillfälle. Den arbetslöse är skyldig taga anställning där, eljes skall han behandlas såsom självförfallat arbetslös och alltså förlora sin arbetslöshetshjälp. Ur synpunkten att arbetslösheten bör bekämpas är regeln meningslös, ty om arbetslösa träda i de strejkandes eller lockoutades ställe kan visserligen arbetskonflikten bringas ur världen, men endast till priset att de strejkande eller lockoutade bli arbetslösa. I avseende å arbetslöshetens omfattning blir resultatet plus minus noll. Hela hänvisningsproceduren är för den arbetslöse förödmjukande samtidigt som den utgör ett statens angrepp mot den solidaritetsgrund, på vilken arbetarerörelsen bygger och som tillfört hela samhället stora värden.

Den svenska hänvisningsregeln saknar också motstycke i andra länders arbetslöshetspolitik. Internationella arbetsbyrån i Genève har lämnat en redogörelse för bestämmelserna i lagar och förordningar om arbetslöshetsförsäkring, som upplyser följande:

Den utländska lagstiftningen är emot hänvisning.

Alla lagar och förordningar, som för närvarande äro gällande i skilda länder, äro enhälliga i avseende å rättmätigheten i att vägra taga anställning vid ett företag, där arbetarna befinna sig i strejk eller lockout. Den som är arbetslös, därför att han saknar anställning, förblir så betraktad, även om han vägrar att emottaga en plats som erbjudes honom i ett företag, som utsatts för strejk eller lockout.

I de länder, som tillämpa systemet med frivilliga arbetslöshetskassor, som få bidrag ur allmänna medel, äro understundom de offentliga förordningarna stumma på ifrågavarande punkt. Så är förhållandet med den *schweiziska* lagen av den 17 oktober 1924 (art. 2), som förklarar rätten till understöd vara förverkad av »den som icke begagnar sig av ett passande arbetstillfälle eller på grund av eget förfällande icke finner något arbete» men icke lämnar någon som helst anvisning på, vilka arbetstillfällen, som äro passande. På samma sätt förhåller det sig med den kungl. förordningen i *Belgien* av den 15 maj 1924. Det bör emellertid observeras, att när kontrollen över de arbetslösa huvudsakligen lägges i händerna på de fackföreningar, som handha arbetslöshetskassorna, så ligger

härigen den starkaste garanti för att ingen påtryckning kan utövas på de arbetslösa genom hot om att draga in understödet, eftersom vägran att taga emot anställning i ett företag, som befinner sig i strejk, är för fackföreningarna en fråga om heder och ära.

I andra länder, som ha frivillig subventionerad försäkring, men där den egentliga kontrollen utövas av den offentliga arbetsförmedlingen, har garantin kommit till uttryck i själva lagtexten.

Artikeln 15 i den *finländska* förordningen av den 2 november 1917 förbjuder de statsunderstödda arbetslöshetskassorna att bevilja understöd till medlemmar, som vägra att taga emot en anställning, som svarar mot deras förmåga och fallenheter, såvida de icke hindras därifrån genom strejk eller lockout. På samma sätt artikeln 6 i den *tjeckoslovakiska* lagen av den 19 juli 1921 som säger: »ingen arbetslös kan tvingas att taga anställning i ett företag, där strejk eller lockout blivit förklarade».

Den *danska* lagen är alldeles särskilt uttrycksfull på denna punkt. Första paragrafen i artikeln 7 har följande avfattning: Varje erkänd platsförmedlingsbyrå, som från ifrågavarande fackförening mottager upplysningar ur säker källa om att strejk- eller lockoutorder utfärdats i ett eller flera arbetscentra, skall avhålla sig från att sända arbetare dit fr. o. m. det ögonblick konflikten går i verkställighet intill dess strejken eller lockouten antingen upphört eller förklarats illegal. Paragraf 2 i samma artikel syftar på bojkott: Om en erkänd platsförmedlingsbyrå upprepade gånger erbjudit anställningar på en arbetsplats och utan resultat och utan att den fått mottaga några upplysningar rörande strejk eller lockout och om på grund av detta misslyckande eller av andra skäl man kan antaga, att arbetsvägran är av kollektiv natur, så skall en undersökning äga rum hos vederbörande fackföreningar och arbetsgivareföreningar i och för tillämpning av gällande reglementen för lösning av kollektiva konflikter. Men i avvaktan på utslag rörande denna sak, så skall enligt vad som stadgas i paragraf 4 av samma artikel ifrågavarande anställningar icke utjudas, förrän utslaget avkunnats, men samtidigt förbjuder artikel 20 (§ 6) utbetalande tills vidare av understöd till de medlemmar av arbetslöshetskassan, som vägrat mottaga de erbjudna anställningarna.

I lagstiftningarna om obligatorisk försäkring finnes införd uttrycklig garanti för den arbetslöse, att icke tvingas träda i stället för en strejkande.

Artikeln 8 i den *österrikiska* lagen (kodificeringen av den 11 november 1922) har följande avfattning: »Varje arbetslös, som får sig passande anställning tilldelad i ett företag, där strejk eller lockout råder, kan vägra mottaga denna anställning.» Den *engelska* lagen av den 9 augusti 1920 (art. 7), som förblivit i tillämpning i *Irland*, lagen i *Queensland* av den 18 oktober 1922 (art. 14), den *polska* lagen av den 18 juli 1924 (art. 15) och artikel 53 av reglementet i *Italien* rörande tillämpningen av dekretet av den 30 december 1923 uttala sig i samma riktning.

Den *tyska* förordningen av den 16 februari 1924 är fullständigt tyst

på denna punkt. Men i sin auktoriserade kommentar framhåller herrar Jaeger och Neuburger, att enligt gällande praxis, som godkänts av arbetsministeriet, kan en arbetslös icke tvingas att taga emot en anställning, som blivit ledig på grund av strejk eller lockout medan dessa pågå. Denna praxis har sin förklaring härutinnan, att enligt den allmänna uppfattningen inom de arbetande klasserna, den som tar emot ett arbete i en industri, där en kollektiv konflikt är rådande, kränker yrkets ära. Det är ett liknande skäl, man måste söka upphovet till paragraf 42, 11, i lagen om platsförmedling, som föreskriver, att »i händelse av strejk eller lockout få platsförmedlingsbyråerna icke förmedla arbete till de härav berörda industrierna, med mindre än att de arbets sökande uttryckligen hemställa därom, sedan de upplysts om det rådande läget». Härtill kan läggas att den tyska regeringen genom en proposition 2885 av den ¹⁶/₁₂ 1926 har framlagt förslag om införande av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Här har problemet om arbetshänvisning vid konflikt upptagits till behandling. I förslaget äro intagna bestämmelser om att berättigade grunder föreligga för vägran att antaga erbjudet arbete om detta blivit tillgängligt på grund av en konflikt, så länge denna pågår.

Den allmänna europeiska åskådningen på borgerligt politiskt håll, som fått uttryck i lagarna, är alltså rakt motsatt den svenska. I intet annat land än Sverige har man ansett det klokt och samhällsnyttigt att införa en regel, som är kränkande för de medborgare, vilka närmast och direkt beröras av statens arbetslöshetspolitik. *Åtskilliga länder ha tvärtom ansett sig böra uttryckligen taga avstånd från en dylik avart av arbetslöshetspolitik.* Sverige befinner sig med andra ord fullständigt isolerat med sin hänvisningsregel, en isolering som förtjänar att observeras. Den medborgaranda, som fann sitt uttryck i 1926 års beslut på denna punkt, är tillräckligt karakteriserad därav, att andra folk uppenbarligen be att få bli bevarade för densamma.

Sammanfattningsvis tillåta vi oss på följande sätt precisera vår ståndpunkt.

1. Staten bör utvidga sin hjälpverksamhet till att omfatta samtliga oförvitliga oförvållat arbetslösa och i detta syfte återupptaga i nödig utsträckning den kontanta understödsverksamheten.

2. Nödhyjplslönerna böra fastställas med fullt beaktande av regeln att de arbetslösa »kunna bereda sig uppehälle på den fastställda nödhjälpslönen».

3. Kontantunderstöden böra icke schematiskt fastställas till halva nödhjälpslönen utan så avpassas, att de giva den arbetslöse nödortftig försörjning.

4. Arbetslöshetshjälpen bör så fördelas mellan staten och kommunerna, att de senares bördor icke bliva mera betungande än avsikten från början av den statliga hjälpverksamhetens inrättande var.

5. Arbetslöshetshjälpen må icke begränsas till att gälla vissa fack eller yrken.

6. Arbetslös bör principiellt anses stå utanför arbetskonflikterna och alltså avstängning från arbetslöshetshjälp icke ifrågakomma under strejk eller lockout, dock att självfallet den person, som deltagar i strejk eller är föremål för lockout, icke erhåller arbetslöshetshjälp.

7. Arbetsplats, vid vilken arbetskonflikt pågår, bör ej räknas till den öppna arbetsmarknadens arbetstillfällen och arbetslös alltså icke anses skyldig att taga anställning å sådan arbetsplats vid äventyr att arbetslöshetshjälpen eljes indrages.

Åberopande det anförda hemställa vi att riksdagen måtte besluta

att till arbetslöshetens bekämpande anvisa ett extra reservationsanslag — att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med i denna motion givna riktlinjer — å kronor 8,000,000: —.

Stockholm den 1 april 1927.

Gustav Möller.

Rickard Sandler.

A. J. Bårg.

Ernst Wigforss.

Olof Olsson.

Nr 340.

Av herr **Bergström, Albert**, *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1. flygkåren till Västerås m. m.*

(Motionen återtagen).